

Warszawa, 2016-03-13

Dr hab. Adam Tarnowski

Wydział Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Iwony BERKOWSKIEJ pt. *Jakość wykonania wokalnego osób bez wykształcenia muzycznego a percepcja właściwości dźwięków.*

Przedstawiona rozprawa doktorska napisana została w sposób zwięzły i lapidarny, na zaledwie 142 stronach Autorka zmieściła zarówno przegląd literatury (a chociaż zagadnienie jest z pozoru wąskie, toczy się na jego temat wiele dyskusji naukowych, rzetelnie opisanych w pracy), opis badań własnych (w tym szczegółowy opis metod mało znanych nawet specjalistom z zakresu psychologii percepcji) analizę przypadku oraz dyskusję.

Praca złożona jest z czterech rozdziałów teoretycznych, dwóch badawczych oraz dyskusji. Uzupełniają ją spis literatury (ponad 200 specjalistycznych, aktualnych pozycji) oraz załączniki.

Ogólnie praca w mojej opinii ma charakter kompletny i jest rzeczywistym wkładem w rozwój psychologii muzyki. Bardzo wysoko oceniam część teoretyczną, z niewielkimi zastrzeżeniami akceptuję część badawczą (na podkreślenie zasługuje szczególnie doskonały pomysł połączenia wyników statystycznych z wyrazistym i doskonale opracowanym studium przypadku). Tak więc pracę uważam za udane studium empiryczne z dobrą podbudową teoretyczną

W części teoretycznej Autorka wychodzi od tezy, iż śpiew jest równie uniwersalny i naturalny jak mowa. Muzyka i śpiew posiadają swoją rolę biologiczną i ewolucyjną służąc ekspresji emocji oraz wspomagając dobór partnerski. Autorka w kompetentny i przystępny sposób streszcza teorie rozwojowe- a następnie koncentruje się na właściwym temacie pracy, a mianowicie uwarunkowaniach percepcji i wykonania u osób dorosłych. Autorka odwołuje się do współczesnych modeli odbioru i wykonywania muzyki, przeprowadzając krytyczną analizę najistotniejszych z nich.

Erudycję Autorki w zakresie literatury przedmiotu należy uznać za bardzo dobrą. Naturalnie, wobec narastającego zainteresowania i lawinowo rosnącej liczby publikacji konieczne było dokonywanie wyboru- i chociaż niekiedy wybór ten nie w pełni pokrywa się z lekturami dla mnie najważniejszymi w pełni go szanuję (przynajmniej równocześnie że do wielu ciekawych pozycji trafiłem dzięki omówieniu w recenzowanej pracy).

Poza wnikliwą analizą teoretyczną Autorka przytacza szereg badań nad muzykalnością dorosłych. Badań tych jest relatywnie niewiele (stąd sporo miejsca poświęcono pracom własnym Autorki i Promotora). Nieco szkoda że opis badań został dokonany jako przegląd wyników- a nie dyskusja koncentrująca się wokół obszarów teoretycznych.

Wady tej nie ma już część neuropsychologiczna- Autorka wychodzi od szczegółowych danych (zarówno uzyskanych z pomocą neuroobrazowania jak i poprzez analizę funkcjonowania wokalnego osób z uszkodzeniami mózgu). Duża swoboda poruszania się w tym obszarze łączy się z umiejętnością syntezy informacji i integracji wypowiedzi na poziomie teoretycznym.

Zarówno badania eksperymentalne, jak i neuropsychologiczne podsumowane są w syntetycznych tabelach zbiorczych. Staje się to powoli standardem w pracach przeglądowych, i jest zabiegiem znakomicie ułatwiającym orientację zarówno w wynikach jak i metodologii prowadzonych badań.

Jeśli nawet wcześniejsze części wydawały się miejscami przyczynkarskie i zagubione w szczegółach, nagrodą dla czytelnika jest rozdział 3.5. *Mechanizmy odpowiedzialne za wykonanie wokalne* prezentujący syntetyczny dojrzały model pętli wokalno-sensomotorycznej, czyli psychologicznego funkcjonalnego mechanizmu. Pomimo że model ten uważam za najdojrzalszy oryginalny fragment rozprawy, zostawia on pewien niedosyt- ponieważ w mojej opinii jest to najlepszy moment na dyskusję o powiązaniach mechanizmów wokalno-sensomotorycznych z ogólną strukturą poznawczą umysłu, i na zakończenie recenzji postaram się rozwinąć ten wątek.

Część empiryczna pracy robi bardzo dobre wrażenie. Narzucającą się refleksją ogólną jest odrębność metod i problemów od tych które spotyka się najczęściej w psychologii poznawczej. W pierwszym momencie utrudnia to lekturę, jednak po głębszej analizie i konfrontacji z literaturą przedmiotu przychodzi ogromne uznanie dla twórczego wkładu Doktorantki w opracowywane zjawiska.

Hipotezy badawcze zostały postawione prawidłowo, jako logiczna konsekwencja wywodów w części teoretycznej.

Zastosowane narzędzia badań stanowią twórcze rozwinięcie metodologii stosowanej w tym obszarze psychologii poznawczej. Z uwagi na łączenie metod pomiaru akustycznego oraz psychometrycznego cechuje je znaczny poziom obiektywizmu (wyższy chyba niż w przypadku większości badań psychologicznych).

Analiza danych nie nasuwa poważniejszych wątpliwości. Jedyny problem, w moim odczuciu, stanowi używanie metod parametrycznych (w tym zakładających liniowe zależności) w stosunku do zmiennych które, na ile można to ocenić, charakteryzują się wybitnie skośnymi rozkładami. Z drugiej strony, użycie statystyk nieparametrycznych czy logliniowych doprowadziłoby w moim odczuciu do znacznego spłycenia możliwości budowy modeli wyjaśniających i utraty informacji. Jak sądzę, kontynuując prace należy poszukać rozwiązania tego problemu, być może poprzez przeskalowanie badanych zmiennych. Poza tym zastrzeżeniem, analiza danych jest prawidłową, zaawansowaną matematycznie adekwatną drogą do weryfikacji postawionych hipotez badawczych.

Uzupełnienie analizy danych o analizę przypadku jest jednym z najlepszych pomysłów badawczych Autorki. Chociaż popularne stwierdzenie 'wyjątek potwierdza regułę' jest metodologicznie fałszywe, analiza przyczyn i skutków indywidualnych odstępstw od ogólnych zależności może wzmacniać uzasadnienie teorii- i to właśnie Autorce zdecydowanie się udało.

Dyskusja wyników jest całkowicie prawidłowa. Autorka, dysponując bardzo bogatym i szczegółowym materiałem empirycznym, musiała dokonać znacznego wysiłku, aby wskazać wspólne wątki, połączyć zależności empiryczne z problemami teoretycznymi, a następnie odnieść ten opis do badań opisanych

w literaturze światowej oraz w teoriach. Sukces w tym zakresie jeszcze raz potwierdza, że praca jest dziełem osoby wybitnej w swojej specjalności.

Podsumowując, pracę uważam za świadectwo doskonałej erudycji w wąskiej, trudnej dziedzinie oraz dowód umiejętności sprawnego i twórczego prowadzenia pracy badawczej. Możliwe i potrzebne natomiast jest pogłębienie interpretacji teoretycznej w kierunku lepszego powiązania badanego obszaru z ogólną psychologią poznawczą.

I właśnie w tym punkcie najbardziej chciałbym usłyszeć komentarz Autorki podczas obrony. Sedno problemu to brak połączeń (zarówno na poziomie teoretycznym jak i wyników badań) pomiędzy mechanizmami odbioru i ekspresji wokalne, a uniwersalnymi mechanizmami poznawczymi. Czy np. pętlę wokalno-sensomotoryczną można traktować jako element pamięci roboczej? W jakie interakcje hipotetycznie może wchodzić z pozostałymi konstruktami i jak zaplanować weryfikację takich hipotez?

Jak się wydaje, tworzenie hermetycznych teorii nie powiązanych z innymi koncepcjami nie jest dobrą strategią. Umysł ludzki jest całością, zaś aktywność muzyczno-wokalna jest czynnością (jak wykazała Autorka) silnie związaną z tak istotnymi sferami jak ekspresja emocji czy relacje interpersonalne. Autorka rozprawy dała się poznać jako osoba zdolna do precyzyjnego myślenia, prowadzenia ściśle kontrolowanych badań, syntetycznego ujmowania wyników w formie modeli teoretycznych, a równocześnie utrzymywania kontaktu z rozumieniem indywidualnej złożoności badanych zależności u konkretnych osób badanych. Z pewnością można oczekiwać, że nie będzie to jej ostatnie słowo. Osobiście sugeruję kierunek prac związanych z wbudowaniem poznawczej psychologii muzyki w ogólne modele umysłu.

Konkludując zatem należy stwierdzić, że rozprawa doktorska mgr Magdaleny Iwony BERKOWSKIEJ pt. ***Jakość wykonania wokálnego osób bez wykształcenia muzycznego a percepcja właściwości dźwięków*** stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, dowodzi ogólnej wiedzy teoretycznej autorki i stanowi świadectwo umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. **Można zatem orzec, że spełnia warunki stawiane pracom doktorskim w art. 13 ust.1. Ustawy z dn. z dnia 14 marca 2003 r. O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki – a więc może stanowić podstawę do ubiegania się o nadanie stopnia doktora.**

Przedstawiając niniejszą recenzję wnoszę o dopuszczenie mgr Magdaleny Iwony BERKOWSKIEJ do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

